

Тема 1. 10 Військово-патріотичне виховання учнів на бойових і трудових традиціях народу України і його збройних сил. (Лекція - 2 години)

Навчально-виховна мета:

Ознайомити: історією традицій українського народу у справі виховання учнівської молоді.

Вивчити: основні форми і методи виховання учнів на бойових і трудових традиціях українського народу, його духовній спадщині, культурі, національних традиціях, символах, звичаях, віруваннях та побуті

Виховувати: почуття впевненості, щодо необхідності у вивчені військово-патріотичного виховання учнів на бойових і трудових традиціях народу України і його збройних сил.

Навчальні питання:

1. Застосування традицій українського народу у справі виховання учнівської молоді.
2. Форми і методи виховання учнів на бойових і трудових традиціях українського народу, його духовній спадщині, культурі, національних традиціях, символах, звичаях, віруваннях та побуті.

Місце: аудиторія

Матеріальне забезпечення: проектор, ноутбук.

Керівництво:

ВСТУПНА ЧАСТИНА

Практикою військово-патріотичного виховання напрацьовані багато численні форми і методи військово-патріотичної роботи. Одним з найбільш діючих засобів є виховання воїнів на бойових і трудових традиціях народу України.

В історії українського народу багато яскравих сторінок, які розповідають про героїзм його синів і дочок в ім'я Батьківщини.

Практика суспільного розвитку показує, що неувага до спадкоємності традицій веде до порушення моральних устоїв. Впевнено можна сказати, що без знання історії Вітчизни, важкого шляху пройденого народом, не може бути правильного розуміння сьогодення, тієї цінності, якою воно досягнуто.

Тому виховати патріота своєї Батьківщини – це головна мета виховної роботи викладача допризовної підготовки (предмету “Захист Вітчизни”), всього педагогічного колективу навчального закладу.

I-е питання: Застосування традицій українського народу у справі виховання учнівської молоді.

Традиції – це історично складені, які передаються із покоління в покоління, моральні правила життя і діяльності людей, звичаї та норми поведінки.

Вони представляють собою важливий елемент людських стосунків, які міцно закріплені в діях і вчинках, у свідомості та почуттях багатьох поколінь. Традиції носять історичний характер, виникають та формуються в процесі трудової та громадської діяльності людей, складуються як закономірні явища суспільного розвитку.

Кожен народ має свої історично сформовані й випробувані часом традиції, які передаються із покоління в покоління і становлять їх духовний зміст.

В загалі, традиції – це елементи спадщини, які зберігаються протягом тривалого часу. Так традиції висвітлюють певні громадські установки, правила і норми поведінки, цінності, ідеї, звичаї тощо.

Військовій сфері, як й іншим сферам суспільного життя, притаманні національні традиції. Їх знання і дотримання сприяють якісному виконанню бойових завдань, підвищенню морально-психологічного стану. На національно-патріотичних традиціях базується весь процес виховання особового складу.

Соціальна сутність традицій базується на тому, що вони беруть участь у формуванні

спадкоємності поколінь, основним завданням їх є передача знань та життєвого досвіду від старших поколінь – молодшим.

Виховне значення традицій полягає у тому, що в них зосереджена сила конкретного прикладу, яка спонукає нові покоління людей продовжувати справи своїх батьків, та є могутнім засобом формування у молоді високих моральнополітичних якостей.

Історичні витоки традицій українського війська беруть свій початок із найдавніших часів історії України, з часів існування східнослов'янських племен. Східні слов'яни були загартованими вояками, здатними витримувати мороз, спеку, великі фізичні навантаження.

Слов'яни хоча і поступалися найрозвинутішим народам світу тих часів у організації війська і озброєнням, але перевищували багатьох особистою відвагою і мужністю. Вони вміло зводили укріплення поселень, у будівництві яких були визнаними майстрами. Укріплени городища захищали племена від знищення і поневолення, сприяли утворенню незалежного державного життя.

У IX столітті східнослов'янські племена створили державу - Київська Русь, яка мала своє боєздатне військо, основними частинами якого були дружина і народне ополчення – вої. Дружина являла собою надзвичайно цілісне і сконсолідований військове формування. Між собою дружинники вважались побратимами, їх об'єднували вірність і солідарність, вони були професійними вояками, тому що навчались військовій справі з раннього віку. Мисливство, постійні тренування у стрільбі з лука, верхова їзда на конях – все це сприяло військовій підготовці дружинників.

До системи їх навчання входило: опанування мистецтвом озброюватись, захищатись щитом, володіти мечем та іншою зброєю, вивчення тактики, вміння будувати захисні споруди.

Своєрідними військовими вправами були і лицарські змагання – турніри, які влаштовували на княжих, а часом і на боярських дворах. Ці змагання називались “борьба” або “ігрища”.

Багато згадок залишилось про давньоруських воїв. Ось що повідомляє візантійський літопис: “Ці руси – хорошого зросту... значніші між ними голять бороду і носять довгі вуса, на головах мають оселедці (чуби)... Озброєні вони сокирами, списами. Гострими мечами...”

Про раті подвиги наших пращурів нагадує пам'ятний знак. Встановлений у 1989 році на Старокиївській горі, що біля Десятинної церкви. Він увічнює пам'ять жителів Києва, які у 1240 році стояли на смерть, захищаючи місто від орди хана Батия.

Розглядаючи традиції козаччини, звернемо увагу на формування особливого фізичного, психічного і духовного типу козака. Він поєднав у собі високі морально-етичні якості, почуття патріотизму, розуміння найвищої цінності – волі і незалежності, фізичну міць і витривалість. Це з часом закріпилось на генетичному рівні, і стало характерною ознакою козацтва.

Народ ставився з повагою до козаків, які були символом мужності, честі і національної гідності. Найкращі риси козаків стали суттєвим елементом у формуванні української нації.

Феномен козацтва не мав аналогій у світовій історії. Його осередком стало Запоріжжя. “Січ – мати, а Великий луг – батько! Степ та воля – козацька доля!” – говорили козаки. Тут їм байдужими були татари й турки, літня спека та зимовий холод, дикий звір та степова пожежа. Вони з ранніх років займались військовою справою і чудово вивчили ворога – турків та татар.

Запорізька Січ – унікальна армія, створена на демократичних засадах: весь її командний склад був виборним, верховна влада належала Січовій Раді. Доступ на Січ мав кожний, хто бажав. Туди приходили як справжні вояки, так і селяни і міщани. Одні йшли за здобиччю і для заняття степовим господарюванням, інші – для боротьби з татарами і турками та лицарських справ.

Очолював військово-адміністративну організацію кошовий отаман, або “батько”. Його владу обмежували три умови – звіт час і рада. Кожний кошовий 1 січня складав звіт

про свої дії та вчинки, що стосувались війська. Якщо за звітний період з його боку виявився якийсь злочин, несправедливе рішення чи вчинок, що суперечило запорізьким традиціям, то його могли навіть покарати смертю. Кошового отамана обирали терміном на один рік. На другий рік обиралися лише особливо видатні та популярні, такі як Іван Сірко, Костянтин Гордієнко.

У розмові з козаками кошовий звертався до них не у наказовій формі, а по батьківськи чи по-товариськи, називаючи їх дітками, братчиками, товаришами, панами-молодчиками, хлопцями. Він завжди перебував у тому ж курені, в якому був до обрання кошовим, харчувався разом з козаками.

Важливу посаду займав військовий суддя, якого обирали з простого товариства. Він охороняв ті звичаї, і ті одвічні порядки, на яких базувався весь устрій козацького життя. У своїх рішеннях він керувався неписаними законами, яких на Запоріжжі взагалі не існувало, а переказами і традиціями, які усно передавались із покоління в покоління.

На неписаних законах, на принципах людської гідності базувалась і військова дисципліна. Найбільше козак боявся осуду своїх товаришів за вчинені порушення.

Велике значення мало побратимство, що існувало між козаками. Всякий козак поважав свого курінного товариша, як рідного брата. Завдяки цьому й існувала злагода.

Сумлінне ставлення до службових обов'язків, повага до товаришів та командирів, трунувались на любові козаків до своєї землі.

Козацький суд був демократичним. Широко використовувались такі заходи, як взяття на поруки, або послаблення покарання, враховуючи сімейний стан. Але разом з тим суворо карались бійки та вбивства, крадіжки та неповернення позичених грошей, дезертирство з поля бою.

Згідно з традиціями існував і певний розпорядок дня, якого дотримувались всі козаки. Вони вставали до сходу сонця, після сніданку – йшли до січової церкви. Потім лагодили зброю, одяг, човни, укріплення. Закінчивши ці справи, розпочинали “бойову підготовку”, до комплексу якої входили: стрільба з вогнепальної зброї, долання рівчаків та загорож на конях, бій шаблями до “першої крові”, змагання куренів тощо. Вміння будувати оборонні споруди, вести бойові дії на воді, козаки опановували під час підготовки та здійснення походів.

Після обіду козаки співали пісні і думи, слухали розповіді, гру кобзарів. Частина козаків готувалась до виконання службових обов'язків. На Січі існувала традиція, згідно якої туди не брали жінок. В основі цієї традиції було: по-перше, бажання спрямувати свої сили на військову справу; по-друге, розуміння того, що вкрай небезпечні умови життя та постійні війни часто призводять до загибелі, а це значило свідомо прирікати дружину і дітей на сирітство.

Таким чином, бойові традиції збройних сил ввібрали в себе все краще із біографії цілих поколінь мужніх захисників Батьківщини.

Видатні заслуги воїнів зараз вінчають ордени Б.Хмельницького, при Радянському Союзі – ордени О.Суворова, М.Кутузова, П.Нахімова, О.Невського. І це – зв'язок часу, свідоцтво про пам'ять нашого народу про своїх героїв.

Тож, які традиції притаманні сучасним воїнам збройних сил?

Бойові традиції

1. Відданість Батьківщині та готовність до її захисту.

Кожна людина має такі поняття як рідний дім, рідне село або місто, рідні та близькі люди. Це і є в маленькому розумінні поняття Батьківщини. Можна навести безліч прикладів, коли воїни або мирні люди віддавали своє життя заради Батьківщини.

2. Вірність військовій присязі та військовому обов'язку, героїзм в бою.

Кожен громадянин держави, вступаючи до лав збройних сил України дає урочисту присяг бути відданим своєму народові, вміло, з гідністю і честю виконувати свій військовий обов'язок.

Вірність військовій присязі та військовому обов'язку – це норма поведінки військовослужбовця.

Героїзм на фронті не був виключенням, а правилом, особливо у роки Другої світової

війн. У документах воєнного часу зафіксовано 327 повітряних таранів, більше 300 разів наші воїни закривали амбразури дотів та дзотів противника. Більше 500 разів льотчики повторювали подвиг Миколи Гастелло, більше 600 разів подвиг Віктора Талаліхіна.

Понад 11 тисяч чоловік у роки Великої Вітчизняної війни стали Героями Радянського Союзу (з них – 86 – жінки), 7 мільйонів нагороджені орденами та медалями.

Теперішнє покоління воїнів армії та флоту продовжує славетні традиції старших поколінь, свято їх зберігає та примножує.

Зрадою перед народом можна назвати війну в Афганістані, але прості солдати війни виконували свій обов’язок з честю, показуючи зразки мужності та героїзму. Так, більше 80 чоловік удостоєні звання Героя Радянського Союзу.

3. Військове товариство, повага до командира та захист його в бою – важлива традиція воїнів.

Приклади прояву військового товариства нам уже відомі з історії. Ці традиції закріплені в статутах збройних сил, де вони зобов’язують дорожити військовим товариством, бойовою дружбою.

4. Любов до своєї частини, вірність бойовому прапору військової частини.

Бойовий прапор військової частини – символ військової честі, доблесті та слави. Він нагадує кожному військовослужбовцю про священний обов’язок – віддано служити Батьківщині.

Ще за часів Київської Русі стягоноші були наймужнішими та почесними воїнами, які захищали прапор в бою.

Тепер під Бойовими знаменами воїни приймають військову присягу, здійснюють проходження урочистим маршем. Краї із воїнів фотографуються на фоні розгорнутого Бойового Прапору військової частини.

5. Прагнення до уdosконалення бойової майстерності.

Бути завжди готовим до виконання бойового завдання – це головне завдання, яке стоїть перед воїном. Для цього він повинен бути ідейно загартованим, майстром своєї справи, дисциплінованим та пильним.

6. Вірність православній церкві.

Ще з давніх часів воїнів благословили на ратні подвиги та перемогу в бою. Особливо це було розвинуто під час козацької держави. Зараз цей обряд широко застосовують під час приведення особового складу до військової присяги, вручення бойової зброї тощо.

Крім того, треба знати, що існують і *трудові традиції*, які передаються від однієї династії до іншої:

1. Ритуали посвячення юнаків та дівчат до робітничого класу, у хлібороби.

2. Наставництво.

3. Вечори трудових династій, шанування передовиків виробництва.

4. Вахти трудової слави.

5. Конкурси професійної майстерності тощо.

Наслідувати геройчні традиції нашого народу – це означає розвивати в собі країні якості, зберігати та примножувати ці традиції, уdosконалювати правила та звички поведінки.

Таким чином, ми розглянули з вами основні традиції народу та його збройних сил. Є ще деякі традиції в окремих колективах та підрозділах, а саме: у військах спецназу – вручення крапових беретів; право стріляти за герой-однopolчан; ні одного відстаючого поряд та інш.

Про те, як використовуються традиції у військово-патріотичному вихованні, про форми і методи цієї роботи піде розмова у нашому другому питанні лекції.

ІІ-е питання: Форми і методи виховання учнів на бойових і трудових традиціях українського народу, його духовній спадщині, культурі, національних традиціях, символах, звичаях, віруваннях та побуті.

У практиці військово-патріотичного виховання молоді використовуються різноманітні форми та засоби виховання. Усі вони підлягають єдиній меті – виховати у

молодого покоління високі морально-патріотичні якості.

Одним із напрямків цієї роботи є пропаганда геройчних традицій народу України та його збройних сил.

Які ж є форми пропаганди бойових та трудових традицій:

1. Засоби масової інформації (радіо, телебачення, кіно, образотворче мистецтво, пісенна творчість, театральне мистецтво та інше).

2. Читання хронікально-документальної літератури, періодичних видань, книг на військову тематику (особливе місце тут займають військові мемуари, спогади ветеранів війни).

3. Лекційна пропаганда.

4. Святкування ювілейних дат (День збройних сил, День Перемоги, День визволення міста від німецько-фашистських загарбників, День видів та родів військ).

5. Будівництво меморіальних пам'ятників, шефство над захороненнями.

6. Походи по місцях бойової та трудової слави.

7. Рух слідопитів, які проводять роботу щодо розшуку учасників боїв, що пропали безвісти, сімей загиблих воїнів, очевидців подій. Їх зусиллями заповнюються пусті місця на пам'ятниках та обелісках братських могил, поповнюються матеріалами музеї та куточки бойової слави.

8. Робота військово-патріотичних клубів та об'єднань (як правило організовують їх колишні воїни-афганці).

9. Вахти пам'яті, які проводяться напередодні урочистих подій та свят (День Перемоги, День визволення міста від німецько-фашистських загарбників).

10. Уроки мужності та зустрічі з ветеранами війни та праці, Героями Радянського Союзу, військовослужбовцями збройних сил.

11. Здійснення допомоги ветеранам та сім'ям загиблих.

Велику допомогу у проведенні цих заходів надають ветерани Великої Вітчизняної війни та воїни-афганці.

На уроках з допризовної підготовки (предмету “Захист Вітчизни”) учні 10-11 класів отримують необхідні воєнні знання. Але цим не вичерpuється підготовка майбутніх захисників Батьківщини, тут потрібне моральне виховання, фізичний розвиток та формування активної життєвої позиції.

Вище перераховані форми, засоби та методи виховання молоді на традиціях народу України та його збройних сил доцільно використовувати у вміному поєднанні, робота повинна будуватися не формально, а творчо. Велике значення має координація діяльності всіх суб'єктів виховання: громадських організацій, колективів навчальних закладів, підприємств та установ.

Таким чином, знання бойових та трудових традицій, вміле поєднання різноманітних форм та методів військово-патріотичне виховання на традиціях – важлива умова досягнення кінцевого результату у педагогічній та виховній діяльності викладача допризовної підготовки (предмету “Захист Вітчизни”).

ТЕМА: Історія та традиції Збройних Сил України ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

- **Історичні витоки традицій українського війська.**
- **Бойові традиції фронтовиків другої світової війни.**
- **Відродження військових традицій ЗСУ.**

В подальшому зміцненні ЗСУ важливе місце має виховання особового складу на національно-патріотичних військових традиціях.

Військові традиції прийнято розглядати як правила, звичаї та норми поведінки військовослужбовців, пов'язані з виконанням бойових завдань та несенням військової служби, що історично склалися в армії та на флоті й передаються з покоління в покоління.

Український народ має багатовікові славні військові традиції (які донедавна вперто замовчувались), бо українці завжди мали славу хоробрих дисциплінованих вояків. І сьогодні, в умовах незалежної України, ці традиції не треба створювати, треба їх знати, розуміти і гідно продовжувати.

Історичні витоки традицій українського війська

Традиції українського війська беруть свій початок із найдавніших часів існування Східнослов'янських племен. Східні слов'яни, які заселяли територію сучасної України, були загартованими вояками, здатними витримувати мороз, спеку і великі фізичні навантаження.

Для вирішення найважливіших питань, зокрема війни і миру, старійшина скликав населення племені на віче, яке було найвищим керівним органом племені. Східні слов'яни були відважні і мужні у боротьбі з ворогами. Вони вміло зводили укріплення поселень, в будівництві яких були визнаними майстрами. Укреплені городища захищали племена від знищення і поневолення, сприяли утворенню незалежного державного життя.

В IX столітті східнослов'янські племені союзи створили одну з найбільших держав середньовічної Європи – Київську Русь. Держава мала боєздатне військо – дружину. Між собою дружинники вважалися побратимами. Їх об'єднувала вірність і солідарність.

Дружинники були професійними вояками. До системи їхньої військової підготовки входили постійні тренування в стрільбі з лука, верхова їзда на конях, опанування мистецтвом озброюватись, захищатись щитом, оволодіння мечем та іншою зброєю, вивчення тактики, вміння будувати захисні споруди і т.ін. Своєрідними військовими вправами були лицарські змагання – турніри.

В Київській державі був також і військовий флот, який завдяки своїм високим маневровим якостям в бою ставав грізною силою для ворога.

Щоб відрізняти своїх вояків від чужих, у війську на прaporах і щитах використовувалися різні відзнаки. Чи не найголовнішим великокнязівським знаком був Тризуб. Глибин української історії сягає й поєднання на прaporах жовтого і синього (блакитного) кольорів. Жовтий колір символізував золоте збіжжя, степ, а синій – чисте небо та синє море.

Героїчно билось з татарськими ордами, що вторглися до України, військо Київської держави. Багато відважних воїнів полягло в боях з загарбниками. Про ратні подвиги наших пращурів нагадує пам'ятний знак, встановлений у 1989 р. на Старокиївській горі, біля Десятинної церкви. Він увінчує пам'ять жителів Києва, які в 1240 році стояли насмерть, захищаючи місто від орд хана Батия.

Після занепаду Києва центр державності Русі-України переноситься до Галицько-Волинського князівства. Видатні князі – Роман, Данило та їхні наступники застосовували у військовій справі досвід західних країн, вивчали тактику половців і татар. Вони розвинули і

удосконалили військову організацію, продовжили славні традиції Київської Русі.

Випробувані часом військові традиції України-Русі княжої доби були продовжені в козацько-гетьманській державі. Історія українського козацтва – справжня скарбниця військових традицій нашого народу. Козак поєднував в собі високі морально-етичні

якості, почуття патріотизму, розуміння найвищої цінності – волі й незалежності, фізичну міць і витривалість, являв собою особливий фізичний, психічний, духовний та інтелектуальний тип вояка.

Традиції козацького війська розвинулися в добу Хмельниччини, коли українське козацтво вкрило себе невмирущою славою протягом Визвольної війни 1648-1654 рр.

За Переяславською радою Україна зберігала свої збройні сили. Коли ж у 80-х роках XVIII ст. царизм зруйнував власну українську військову організацію, колишні козацькі полки стали ядром легкої кавалерії в російській армії і неодноразово демонстрували свою бойову звитягу.

На початку ХХ століття Українські Січові стрільці, Українська Галицька армія, Вільне козацтво внесли гідний внесок до розвитку національних традицій українського війська.

Після Петроградського Жовтня, в братобивчій громадянській війні чимало земляків наших виявили непересічні військові якості, мужність і героїзм, наївно вважаючи, що саме вони вибирають щасливе майбутнє для свого народу...

В радянські часи, незважаючи на те, що в країні був встановлений тоталітарний режим, збройні сили, які складалися у більшості з робітників і селян, були сповнені почуттям патріотизму і готовності до захисту своєї землі від іноземних загарбників, що відбилося на формуванні військових традицій.

Таким чином, впродовж століть український народ виборював своє право на існування, на свою державність, в героїчній боротьбі з чисельними ворогами відточував свою військову майстерність, створював і розвивав свої славні військові традиції.

Бойові традиції фронтовиків другої світової війни

Друга світова війна, яка збагатила традиції ЗС СРСР, стала часом безприкладного масового героїзму, всенародного духовного і морального піднесення. В цій грандіозній битві формувалися традиції звитяги і мужності, вірності військовій присязі, впевненості наших воїнів в перемогу над ворогом.

Досвід і традиції наших воїнів в роки другої світової війни є визнаною, випробуваною скарбницєю для формування національних традицій ЗСУ. Проте, із цієї скарбниці слід взяти лише ті традиції, які позбавлені ідеологічних форм.

Серед військових традицій, які були важливим фактором піднесення морального духу воїнів, слід назвати такі, як відданість Батьківщині, готовність не шкодуючи сил і самого життя захищали рідну землю, вірність військовій присязі, військовому обов'язку, самовідданість і масовий героїзм в бою; любов до своєї частини (корабля), вірність бойовому Прапору (прапору корабля); непорушне військове товариство і колективізм, повага до командира і захист його в бою; прагнення до вдосконалення бойової майстерності; наполеглива боротьба за високу організованість і дисципліну, єдність армії і народу і ін.

Поряд із загальними традиціями армії і флоту живуть і розвиваються традиції видів ЗС і родів військ, традиції частин і з'єднань, округів, флоту. Часто, народжуючись в одних місцях, вони підхоплюються іншими частинами, округами і стають загальними для всіх воїнів.

Значення військових традицій безцінне. Вони одухотворяють ратний труд, бойову діяльність військ, наповнюють їх високим сенсом служіння Батьківщині.

Відомо, що найбільш дорогое у людини – життя. Але є у нашої людини те, що дорожче самого життя – наша Батьківщина. За неї, за її честь і свободу наш воїн якщо потрібно, готовий віддати життя. І це не просто слова. В боях за Батьківщину це було нормою поведінки. Любов і відданість Батьківщині, постійна готовність захищати її – найбільш доблесна військова традиція. Ця традиція найвищого соціального значення найбільш повно характеризує моральне обличчя воїнів армії і флоту.

Найвищих, най тепліших слів шани і вдячності заслуговує радянський солдат. Солдат,

який виніс на своїх плечах основний тягар війни з глибокою вірою в те, що ми обов'язково переможемо – піхотинець і танкіст, артилерист і льотчик, моряк і

прикордонник. Усі вони від маршала до рядового своїм ратним подвигом на захист Батьківщини на межі самозречення наближали Велику Перемогу і навічно увійшли у її літопис.

Віddаність Батьківщині, готовність, не шкодуючи своєї крові і, навіть, життя, захищати і відстоювати свободу і незалежність рідної землі була і залишається священною бойовою традицією. З думою про Батьківщину, про рідну Україну стояли насмерть, йшли у жаркий бій мільйони воїнів. В жорсткому двобої з підступним ворогом зміцнювалася традиція впевненості наших воїнів в перемогу, у звільнення української землі.

Ця традиція була невичерпним джерелом ратних подвигів наших воїнів. Відмітною особливістю цього героїзму була його масовість. І це зрозуміло. Адже в основі героїзму лежали корінні інтереси усього народу. Хоробрість і відвага, стійкість і мужність, самовідданість у боротьбі і презирство до смерті в ім'я перемоги – були нормою поведінки для сотень тисяч бійців і офіцерів Червоної Армії.

Безприкладний і свідомий героїзм радянських воїнів змушені визнавати навіть наші вороги. Гітлерівський генерал Фріснер писав: “Радянський солдат бився... свідомо і, треба сказати, навіть фанатично. Це було корінною відміною всієї Червоної Армії і особливо стосувалось молодих солдатів... Я на власні очі бачив, як потрапивши у безвихідне становище, підривали себе ручними гранатами. Це були справді солдати, які презирали смерть!”.

Ця славна традиція героїзму і звитяги витримала іспит часом. Вона одержана нашими воїнами у спадщину від наших далеких предків, які самовіддано захищали рідну землю від іноземних загарбників.

В роки війни стало традицією на відзнаку стійкості та мужності людей, які захищали своє міста від загарбників, встановлювати почесні звання “місто-герой”. Такі почесні звання присвоєні Києву, Харкову, Одесі, Керчі, Севастополю. А скільки великих і малих населених пунктів багатостражданої української землі варті того, щоб бути відзначеними.

Традицією також було присвоювати військовим частинам, дивізіям, корпусам, полкам назви міст і місцевостей, які вони визволяли.

Самовідданість і масовий героїзм в бою були притаманні всім родам військ і флоту.

Безсмертною славою вкрила себе в боротьбі з фашистськими загарбниками “цариця полів” – піхота. Вже в перший період війни піхотинці демонстрували найвищий геройзм, не шкодуючи свого життя заради виконання військового обов’язку.

Під час оборони Києва в липні 1941 р. в ході боїв видатний подвиг здійснив загін воїнів 144-го стрілецького полку 28-ої Гірничострілецької дивізії під командуванням молодшого лейтенанта Д.І. Шепеленко. Загін першим вийшов до Житомирського шосе у села Ставище і наніс ворогу раптовий удар. Гранатами і пляшками з горючою сумішшю бійці загону відразу ж знищили п’ять танків ворога. Потім, зайнявши оборону і відбиваючи одну за другою шалені атаки танків і піхоти ворога, загін знищив 26 фашистських танків. Більшість бійців загону загинуло смертю хоробрих. Всі, хто залишився в живих, були поранені, але продовжували битися. Боєприпаси закінчувалися. Поранений командир роти Д.І. Шепеленко з останньою зв’язкою гранат кинувся під фашистський танк, який прорвався вперед і ціною свого життя знищив його. Атака фашистів була відбита.

Героїчний подвиг О. Матросова став трагічною традицією, яку повторили десятки воїнів. У безсмертному строю матросівців відзначено 55 прізвищ українських воїнів.

У пам’яті народній надовго залишиться подвиг старшого лейтенанта Станового. В районі Старобільська його танк був підпалений і командир спрямував палаючу машину на будівлю, з якої вели вогонь замасковані гармати противника. Покинувши танк, екіпаж зав’язав бій з 30 ворожими солдатами. Смертю хоробрих полягли механік-водій, стрілець-радист, командир гармати, дістав поранення командир екіпажу. Гітлерівці обили бензином тіло Станового, який вже не міг виявити опору, й живцем спалили його.

Хоробро та завзято билися з фашистськими загарбниками льотчики. Серед тих, хто пішов у вічність, повторивши безсмертний подвиг М. Гастелло та його товаришів, – І.І.

Бабюк, І.Т. Вдовенко та інші уславлені льотчики України.

Героїчні сторінки вписали моряки в період оборони Севастополя. Першими вступили в

бій з ворогом на підступах до міста артилеристи берегових батарей. Близько 4-ї години дня 30 жовтня 1941 р. коректувальний пост берегової батареї № 54, розташований біля села Миколаївка, вивив колони ворожих військ, які рухалися вздовж Чорного моря до Севастополя. Через декілька хвилин гармати 54-ої батареї відкрили вогонь. Це були перші постріли радянської артилерії в розпочатій битві за Севастополь.

Майже три доби батарея вела нерівну боротьбу з ворогом, знищивши 16 танків, 7 автомашин з піхотою, артилерійський тягач з гарматою, автоцистерни і радіостанцію. А коли ввечері 2 листопада для евакуації особового складу 54-ої батареї прийшов тральщик, лейтенант Заїка, підкоряючись старій флотській традиції “командир йде останнім”, до кінця прикривав відхід своїх підлеглих, а пізніше прорвався через кільце оточення і приєднався до одного з партизанських загонів.

Оцінюючи подвиг батареїців, Командуючий Чорноморським флотом віце-адмірал Октябрський Ф.С. у своєму наказі писав: “... Батарея № 54 берегової оборони Головної бази флоту, весь її особовий склад... ввійдуть в історію нашої боротьби як символ нашої мужності, слави і непереможності”.

Бойові традиції фронтовиків яскраво виявились в діяльності партизанського та підпільному рухів, в боротьбі ОУН-УПА проти німецьких окупантів.

Воїни-українці, громадяни України з честью виконали свій військовий обов’язок, не шкодуючи життя захищали Батьківщину, виявляючи при цьому звитягу і доблесті. З 9 284 199 нагород, одержаних до 1 листопада 1947 р. представниками 133 народів та національностей СРСР, на українців припадало 1 710 766 орденів та медалей. Звання Героя Радянського Союзу отримали 2 069 уродженців України. З 940 бійців та командирів, які удостоєні цього почесного звання, визволяючи нашу республіку, 668 тих, для кого ця земля була рідною.

Воїни ЗС колишнього СРСР (серед них чимало українців) і після другої світової війни брали участь у війнах, виконуючи так званий “інтернаціональний обов’язок” в Кореї, Анголі, Афганістані і в інших місцях, виявляючи і там мужність, героїзм і відвагу.

З бойовими традиціями вірності військовій присязі, мужності і героїзму перекликаються такі військові традиції, як любов до своєї частини (корабля), вірність бойовому Прапору, непорушне військове товариство і колективізм, повага до своїх командирів і захист їх у бою і ін., які також були масовим явищем в роки війни і свідчили про високий моральний дух воїнів.

Апофеозом героїчного подвигу нашого солдата, символом розгрому фашистського звіра у його лігві і закінчення війни було водруження над рейхстагом прапора Перемоги.

В ніч на 1 травня 1945 р. за наказом командира 756-го полку українця Ф.М. Зінченка група бійців під командуванням О.П. Береста закріпила стяг Перемоги на скульптурній групі, що увінчувала фронтон рейхстагу. Пізніше прапор був встановлений на куполі рейхстагу сержантами М.О. Єгоровим та М.В. Кантарія, який був визнаний Прапором переможного завершення війни.

Так, військова традиція вірності воїнів бойовому Прапору, як символу любові до Батьківщини і готовність боронити її свободу і незалежність знайшла своє тріумфальне втілення в ті бурямні і незабутні дні.

Одна із славних бойових традицій фронтовиків – традиція непорушного військового товариства і колективізму, повага до своїх командирів і самовідданій захист їх у бою. Вона допомагала воїнам долати труднощі, підтримувала їх сили, сприяла успішному виконанню бойових завдань, свідчила про високий моральний дух і благородство захисників Батьківщини.

Фронтова дружба співзвучна зі старовинним слов’янським звичаєм побратимства та й люди, котрі довгі воєнні роки пліч-о-пліч крокували фронтовими дорогами, відбивали в окопах ворожі атаки, віддавали один одному свою кров при пораненні – ставали не просто друзями. Їх відносини прирівнювали до братських. А це – до кінця життя.

Літопис війни зафіксував чимало подвигів, пов'язаних з бойовою традицією військової дружби і колективізму. Воїни всіх родів військ, різних національностей протягом усієї війни демонстрували непорушне військове товариство, не шкодуючи життя, йшли на допомогу побратимам. Лише під час боїв за Київ серед воїнів 60-ої армії у вересні-жовтні 1943 р. були сини й дочки 47 народів.

На Волховському фронті високі якості військового товариства виявив заступник політрука роти 560-го окремого саперного батальйону 267-ої стрілецької дивізії (53-я армія) старший сержант Д.П. Кучма – уродженець Новгород-Сіверського району на Житомирщині. Разом із своїм товаришем, рядовим В'язовиком Д. Кучма, будучи хворим, під обстрілом гітлерівців при виході з оточення переправив у безпечне місце більше 20 бойових побратимів. Виконавши наказ, Д. Кучма за власною ініціативою продовжував виносити з поля бою поранених товаришів. За героїзм він був нагороджений орденом Червоної Зірки. Від тяжкого запалення легенів Д.П. Кучма помер 7 лютого 1942 р. у польовому госпіталі і похований у с. Новоселиці ленінградської (нині Новгородської) області.

В ході війни зміцніла і розвинулась традиція єдності армії і народу. Фронтовики завжди приходили на допомогу мирному населенню у скрутний час в районі бойових дій, під час стихійних лих та передишкі між боями. У тил йшли зворушливі листи батькам, коханим, друзям, у яких воїни виявляли тверду впевненість у перемогу над ненависним ворогом.

А тил самовідданою працею допомагав армії кувати перемогу, морально і матеріально підтримував захисників Батьківщини. Лозунг “Все для фронту!” став законом життя тилу.

Перемога засвідчила незламність духу народу, якого не можна подолати, безсмертя і славу бойових традицій.

Проте, радість і щастя від Перемоги були затімарені величезними людськими жертвами, які наш народ приніс на вівтар цієї Перемоги. Про незліченні жертви, понесені у цій війні народом, мають знати і пам'ятати нинішні і майбутні покоління, молоді солдати і офіцери ЗСУ, ратним трудом продовжуючи славні бойові традиції героїв минулого війни.

Відродження військових традицій ЗСУ

Небагато часу минуло від дня проголошення незалежності України, проте її ЗС вже нагромадили певний досвід по відродженню національно-патріотичних військових традицій, по запровадженню в життєдіяльності військ випробуваних в роки другої світової війни бойових традицій фронтовиків. Це завдання здійснюється шляхом застосування широкого комплексу організаційних, навчальних, виховних заходів. Справа йдеється про весь уклад життя військових частин, який починається з прийняття військової присяги на вірність Україні, українському народу, урочисте вручення бойового Прапора, зброї, нагородження та вшанування кращих військовослужбовців, це запровадження військової форми з національною емблематикою, це відповідні військові ритуали, урочисті зустрічі та привітання, стройові огляди, стройова пісня, запровадження в армії державної мови, це гуманітарна підготовка, в ході якої солдати вивчають історію України та українського війська, це ознайомлення воїнів з національно-патріотичними військовими традиціями, бойовими традиціями минулого війни. Це також культурно-просвітницька, військово-фізкультурна робота, використання у виховній роботі безцінного досвіду ветеранів війни, офіцерів запасу та відставників.

Національно-патріотичне виховання особового складу ЗСУ є багатогранним процесом і спирається на велику силу військових традицій, досвіду фронтовиків. Ця сила полягає в тому, що вони згуртовують та об'єднують людей, прищеплюють воїнам почуття обов'язку та відповідальності. Дійову виховну роль військові традиції та досвід фронтовиків виконують тому, що вони в процесі свого існування набувають силу соціальних норм.

Метою та змістом виховання особового складу армії на національно-патріотичних традиціях є зміцнення, закріплення та розвиток сформованих впродовж її історії та

діяльності звичаїв, бойових традицій, правил і норм поведінки, морально-бойових цінностей та ідеалів. Перш за все таких, як:

люобов до Батьківщини, українського народу, постійна готовність до їх захисту, масовий героїзм і відвага;

вірність Конституції, відданість ідеї суверенної, незалежної України;

гордість за службу у Збройних Силах України;

сумлінне ставлення до свого військового обов'язку, вірність присязі, бойовому Прапору (прапору корабля);

військове товариство і дружба, бойове братерство і взаємодопомога, колективізм;

повага до командирів, готовність захищати їх в бою;

лицарство, висока моральність, чесність і правдивість у мотивах і поведінці, взаємних стосунках, терпимість, людяність, доброта;

висока дисциплінованість і організованість;

високий професіоналізм і бойова майстерність та ін.

Ці та інші військові традиції закріплюються і розвиваються, зберігаються і успадковуються у ЗСУ.

Захист Батьківщини вимагає від воїна готовності в будь-який момент виявити найбільш високі моральні, бойові якості, аж до самопожертви, як вимагає військова присяга. У мирні дні славна традиція вірності військовій присязі продовжує жити, розвиватись, збагачуватись новим змістом.

Сьогодні вірність присязі – це добросовісне вивчення військової справи, нової зброї і бойової техніки, висока дисциплінованість до будь-яких іспитів і геройським подвигам в ім'я виконання свого патріотичного обов'язку. В частинах і на кораблях проводиться постійна робота по вихованню солдат і матросів в дусі вірності військовій присязі, військовому обов'язку. Цьому служить і традиційний ритуал прийняття присяги. У військах і флоті склалась добра традиція приймати військову присягу в місцях бойової слави. В містах-героях воїни дають священну клятву в пам'ятних місцях, овіяніх безсмертною славою героїв минулого війни: воїни Київського гарнізону – у величного меморіалу на березі Дніпра, моряки-чорноморці – на Сапун-горі... В багатьох частинах на урочистий ритуал прийняття присяги запрошується представники державних і громадських організацій, герої війни і праці, ветерани частини, батьки воїнів.

Бойові традиції вірності присязі, військовому обов'язку, доблесті та героїзму знаходять своїх послідовників у повсякденному ратному труді воїнів. Про це свідчать урядові нагороди військовослужбовцям за здійснені подвиги, мужність і відвагу.

Відзнакою Президента України “Орденом Богдана Хмельницького” III-ої ступені за особисту мужність, сміливі та рішучі дії у відверненні авіаційної катастрофи нагороджений підполковник В.І. Чмир, старший інспектор-літотчик відділу бойової підготовки командування Військово-Повітряних Сил України.

Продовжуючи бойові традиції фронтовиків інженерні війська української армії у мирний час проводять велику роботу по ліквідації наслідків минулого війни, знешкоджуючи вибухові предмети (міни, бомби, боеприпаси) в землі, на поверхні ґрунту, в морі, в жилих і адміністративних будинках та ін., демонструючи при цьому героїзм, відвагу та самовладання. Зрозуміло, що ця робота потребує найвищого професіоналізму, мужності та відваги і пов'язана з постійним ризиком для життя.

Лише інженерними військами Одеського військового округу з 1992 по 1997 рік знешкоджено і знищено більше як 50 тисяч різноманітних вибухових предметів.

Бойові традиції ЗСУ, героїзм, мужність, вірність військовому обов'язку яскраво виявилися під час операцій українського контингенту миротворчих сил ООН в колишній Югославії, Анголі, Таджикистані та інших місцях.

На рахунку українських миротворців є і загиблі, поранені, контужені. Ці люди до кінця виконали свій обов'язок солдата-миротворця. У їхніх рядах і прізвище старшого сержанта Олександра Полтави, що закинув в серпні 1995 р. при розмінуванні водонасосної станції в колишній Югославії, в районі міста Глини.

Як естафета передається від наших славних предків, від ветеранів-фронтовиків

молодим воїнам ЗСУ традиція військового товариства і дружби, бойового братерства і взаємодопомоги. Народжена в бою ця традиція виявляється не лише у надзвичайних обставинах. Воїни української армії вважають нормою поведінки безкорисно допомагати один одному у ратному труді, під час проведення маневрів і навчань, постійно демонструють готовність прийти на допомогу своїм товаришам.

Яскравим свідченням життєвості славної бойової традиції військового товариства, взаємодопомоги є подвиг воїнів окремої аеромобільної бригади Р. Тупиці і І. Гнатюка. 22 серпня 1997 р. під час проведення учебово-тренувальних стрибків з парашутом виникла небезпечна ситуація. Молодший сержант Р. Тупиця влетів в стропи рядового І. Гнатюка. В

екстремальній ситуації Тупиця відрізав декілька строп парашута Гнатюка і вони розійшлися в повітрі, після чого рядовий Гнатюк зміг розкрити запасний парашут і обидва десантника приземлилися нормально. Вмілими, сміливими та рішучими діями Р. Тупиця врятував своє життя та життя товариша. За проявлену мужність, сміливість та умілі дії, виявлені в екстремальній ситуації обидва воїна були нагороджені відзнакою Президента України – орденом “За мужність” III ступені.

Одна з славних бойових традицій фронтовиків – повага до своїх командирів, готовність захищати їх в бою, займає гідне місце в системі національно-патріотичних традицій ЗСУ. Командири користуються заслуженою повагою в армії і суспільстві. З великою пошаною згадують наші люди імена видатних полководців минулої війни, багатьох безстрашних і вмілих, відданих Батьківщині командирів.

А які щирі листи одержують сьогодні наші командири від своїх солдат, які пішли в запас, від батьків воїнів. В них – теплі слова вдячності за виховання, за батьківське піклування про воїнів. “Слухайся своїх командирів!” – наказують батьки і матері синам, проводжаючи їх до армії і на флот.

Свято зберігається і гідно продовжується в українській армії традиція вірності Бойовому Прапору. В ньому – слава полку, дивізії, всіх ЗСУ. У нашого Бойового Прапора – довга і героїчна історія, пов’язана з багатовіковою боротьбою українського народу за свободу і незалежність Батьківщини.

В армії і на флоті молодим солдатам і матросам прищеплюють славні традиції вірності Бойовому Прапору, Військово-Морському прапору корабля, священного обов’язку захищати Батьківщину, не шкодуючи крові і самого життя, заради перемоги над її ворогами.

Сьогодні, у дні великих навчань і маневрів, бойові прапори, як на фронті, виносяться у бойові порядки військ і надихають воїнів на сміливі, рішучі, ініціативні дії. Воїни ЗСУ примножують славу своїх бойових прапорів високими показниками у бойовому навчанні і службі, успіхами і подвигами у виконанні свого військового обов’язку.

Пост у Бойового Прапора – найбільш почесний і відповідальний, він довіряється кращим солдатам і курсантам. Одне з почесних заоочочень солдат, матросів, сержантів і старшин – нагородження фотографією воїна, зайнятого коло розгорнутого Бойового Прапору частини.

Все, чим живе військовий колектив, робиться в кінцевому рахунку в ім’я головної його турботи – підвищення боєздатності, дисципліни і бойової готовності підрозділу, частини, всіх ЗС. Одна з славних бойових традицій – постійне прагнення до вдосконалення бойової майстерності, підвищення політичних, гуманітарних, військових і технічних знань, наполеглива і постійна боротьба за зразковий порядок, дисципліну і організованість.

Ця традиція постійно знаходить своє підтвердження у повсякденному ратному труді військовослужбовців ЗСУ. Вмілі і самовіддані дії воїнів на бойових навчаннях, пильність на бойовому чергуванні, на полях тактичних навчань, в морських походах і під час польотів – краще свідоцтво життєвості і високої виховної сили бойових традицій фронтовиків.

Яскравим визнанням ролі та заслуг військ Протиповітряної оборони незалежної України стало присвоєння в червні 1997 р. Гвардійській Севастопольській зенітній ракетній бригаді почесного найменування “Феодосійська” та вручення їй, першій із

бойових частин наших військ, бойового прапору за бойові заслуги, мужність і високий професіоналізм її особового складу під час виконання бойових завдань в мирний час, вагомий внесок у створення навчального центру бойового застосування зенітних ракетних військ.

За цим фактом стоїть нелегка, самовіддана і напружена праця тисяч воїнів, наполеглива виховна робота командного складу військової частини, спрямована на формування у воїнів високої громадської зріlostі, міцної військової дисципліни і організованості.

Високій вишкіл показали воїни-десантники під час навчань “Сі Бриз-97” та “Козацький Степ-97”. Свідченням цього є те, що іноземні фахівці під час навчань неодноразово запитували: “неваже це стрибають військовослужбовці строкової служби, а не “переодягнені офіцери? Хіба можна так навчити солдат в стислий термін?”

Постійне підвищення бойової майстерності, наполеглива боротьба за зміцнення організованості, військової дисципліни – запорука того, що ЗСУ, гідно продовжуючи національно-патріотичні традиції, виконають свій обов’язок захисту Батьківщини.

ЗСУ свято продовжують і примножують прекрасну військову традицію єдності армії і народу. Ця єдність – запорука піднесення патріотизму, відродження високих моральних цінностей і благородних почуттів, які слугують надійним ґрунтом примноження національно-історичних цінностей і ідеалів українського народу.

Як і в далекі роки війни воїн, не дивлячись на смертельну небезпеку, поспішав на допомогу цивільному населенню, так і в мирний час армія в слушний час приходить на допомогу населенню.

Воїни інженерних військ лише в 1997 р. брали участь у ліквідації наслідків повені в Закарпатті, здійснювали локалізацію і гасіння пожеж в Автономній республіці Крим та ін.

Сьогодення дає підстави стверджувати, що в складних умовах державотворення традиція єдності армії і народу наповнюється новим змістом. Це виявляється, зокрема, в широкому шефському русі над Збройними Силами України. За ініціативою Вінницької ради народних депутатів з 1994 р. розгорнувся рух шефства над Військово-Повітряними і Військово-Морськими силами України. Цей почин був підтриманий відповідними указами Президента України.

Є у нашого народу дорога, священна традиція. Це віддання почесті героям, які вписали яскраві сторінки в бойовий літопис нашої Батьківщини. Це збереження вічної пам’яті і прославлення безсмертних подвигів синів і дочок своїх, що віддали за свободу і щастя народу найбільш дороге – життя.

Коли країна відзначає свято Перемоги, в містах і селах відбуваються траурні мітинги біля братських могил. Весь народ, Збройні Сили України віддають почесті тим, хто своєю кров’ю, життям забезпечив мир, захистив рідну землю.

Свято бережуть пам’ять героїв у військових частинах, ушановуючи своїх однополчан, зараховуючи загиблих навічно у свій стрій. Про це говорилося в листі матері Героя Радянського Союзу Петра Липовенка – Віри Андріївні, який вона надіслала в частину: “В тій страшній війні я втратила найдорожчу частинку – сина. Думала, що втратила назавжди, але ось дізналася, що ні – він не загинув, він залишився в вашому строю...” Тепер щоразу в зенітному ракетному дивізіоні, яким командує підполковник Валерій Басанко, на вечірній перевірці звучить прізвище мужнього бійця, який віддав життя за тих, хто живе сьогодні на цій праведній і грішній землі.

Будівництво ЗСУ постійно вимагає використання невичерпної енергії наших бойових традицій – цього могутнього політичного, ідеологічного, психологічного, організаційного і особистісного резерву з безцінного арсеналу духовних цінностей українського народу.

Проте, ще мало зроблено, щоб сповна розповісти про безприкладний подвиг нашого солдата, про війну, яка збагатила бойові традиції відродженої української землі. І сьогодні, в умовах реформування ЗСУ слід так організувати роботу, щоб кожен воїн ясно усвідомлював себе справжнім нащадком великої справи, якій вірно і самовіддано служили батьки і діди.

Звідси випливає актуальне завдання виховувати армійську молодь в дусі вірності бойовим традиціям, свято зберігати і примножувати безцінну духовну спадщину для вирішення наступних завдань зміцнення ЗСУ, повсякденно піклуватися про те, щоб у кожному полку. На кожному кораблі палало невгласне світло традицій, щоб приклад героїв-фронтовиків постійно жив в серцях нашадків, постійно закликав їх на самовідданний ратний труд.

Славні бойові традиції, національно-історичні цінності українського народу слугують життєстверджуючим джерелом натхнення для наших воїнів у справі реформування і будівництва ЗСУ, підтримання належного рівня бойової готовності, військової дисципліни і організованості.

Практичним підтвердженням того, що бойові традиції живуть і діють на справу зміцнення морального духу сьогоднішніх захисників Батьківщини, є конкретні справи військовослужбовців, їх ратні досягнення, успіхи в бойовій і гуманітарній підготовці.

ЗСУ, примножуючи славні бойові національно-історичні традиції є надійним гарантом захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості Батьківщини, миру і спокою громадян нашої держави.